

My city and the river – education visit

Different student groups visited the Hunting Museum and explored the "Litkaa ja Lippoa" exhibition, which focuses on Finnish fishing culture. The exhibition showcased traditional fishing methods, such as lippoaminen, which refers to fishing with a long-handled dip net. Students saw miniature models of various fishing tools and learned how fishing techniques have evolved over the years.

Lippoaminen was a new concept for many, and its principle sparked interest: the net is lowered into the water, the arrival of a school of fish is awaited, and then the net is quickly lifted. The method requires precision and quick reflexes. It has traditionally been used to catch salmon and whitefish in flowing waters.

Fishing methods vary by season: in summer, rod fishing such as spinning and fly fishing is preferred, while in winter, ice fishing is done through holes in the ice. Other traditional methods include trap fishing, seine netting, baited hooks, and weir fishing. Tuulastus—a unique and old method—involves rowing at night with a light and spearing fish with a trident.

At the museum, students also explored other permanent exhibitions, such as waterfowl hunting. They learned about sea bird hunting, which has been an important part of Finnish hunting traditions, especially in autumn in coastal areas.

The visit provided students with valuable insights into the history and traditions of fishing and their significance in Finnish culture. It also encouraged reflection on respecting nature and the importance of sustainable fishing practices.

Oi armahain vie lipponi siikani luo

Annapi auringon paistaa kunnes aikani suo

Ja sitten kun päättyy siian aika tuo

Muistellen kulta-aikohasi tunne vielä kerta kuohut nuo

translation:

Oh my beloved, guide my dip net to the whitefish

Let the sun shine until my time allows

And when the season of whitefish comes to an end

Remembering your golden days, feel once more those rushing waters

AVANNON ÄÄRELLÄ

KANSALLISKALAN
TUTKIMUS- JA
KATSELUKESKUS

JÄÄN LÄPI

Talvikalastuksessa on yksi perustavanlaatuisen haaste kesäkaikaan verrattuna: on päästävä jään läpi. Vanhimmat erityisesti tähän tarkoitukseen laaditut työkalut ovat olleet erilaisia tuuria. Kirkonumelta on löydetty hirven sääriluusta valmistettu tuura, joka on arvioitu noin 8 500 vuoden ikäiseksi. Jäätä on tuki särjetty myös kirveellä.

Hakkaamista taloudellisempi tapa on poraaminen eli kairaaminen. Varhainen malli on napa- eli lusikkakaira. Kierteilinen kaira on yleisin käytössä oleva malli nykyään. Molempia on aluksi pyöritetty varren päässä olevaan reikään asetetun polkkikapulan avulla, kunnes nopeampi veivimalli yleistyi. Viime vuosina tavalliseksi on tullut tehokkaan akkuposkoneen avulla pyöritettävä kaira. Verkkoavannon tekemiseen paras väline on isohampainen jääsaha tai pitkäläippäinen moottorisaha.

PYYDYKSIÄ

Jään alle asetettavat pyydykset ovat todennäköisesti olleet alkuaan oottokoukkuja, mertoja ja katiskoja. Luinen tai katajapuinen koukku on vaatinut silmän ja syötiin lisäksi myös painon, jotta vesi ei nostaisi sitä jäätä vasten. Koukkukalastuksen periaatteet eivät ole merkittävästi muuttuneet, vaikka materiaalit ovat kehittyneet ja esimerkiksi mekaanisesti laukeava lukukoukku on nykyään yleisin oottokoukkumalli. Koukkupyynnin kohteiksi soveltuvat petokalat, erityisesti hauki ja made.

Talvikalainen verkkopyynti on vaatinut suurempia avantoja, mistä syystä niiltä on alettu pitää auki jo jäiden tulosta saakka. Verkkonaruuttaminen jään alle on kirvoittanut monia keksintöjä viime vuosin saakka. Suomenlahdella on alkaen harjoitettu useiden kymmenien heikien pyyntikuntine silakan talvinouttausta. Nykyään talvivierkkopyynti on erityisesti sisävesien ammatti- ja kotitarvekalastajien käyttämä pyyntimuoto.

Talvisessa pyydyskalastuksessa on hyvät puolensa kesään verrattuna. Jään päällä operoiminen on vakaampaa kuin veneessä, ja pyydykset pysyvät puhtaampina. Lisäksi saalis säilyy paremmin, eikä päivittäinen pyydysten kokeminen ole välttämätöntä.

AVANNON ÄÄRELLÄ

KANSALLISKALAN
TUTKIMUS- JA
KATSELUKESKUS

PILKKIJÄN KALAT

Kansalliskalamme ahven on yleisin pilkkisaalis. Sitä on mielletty jokaisessa pilkkimisessä soveltuvassa vesistössä, ja usein runsaslukuisena. Parvikalana se on kiltollinen pilkittävä, sillä parven löytyessä ja ollessa syöntipäällä se pyörii pienellä alalla ja yhdestäkin avannosta voi saada huomattavan saaliin. Vaikka kalan keskipaino useimmissa pilkkivesissä on pientä, suurahtavien saamisten on mahdollisuus kautta maan. Särkikalat, varsinkin särki itse, on toinen yleinen pilkkikala. Monet pilkkikilpailuvuorot on ratkaistu silloin, kun on löydetty kookkaita särkiä.

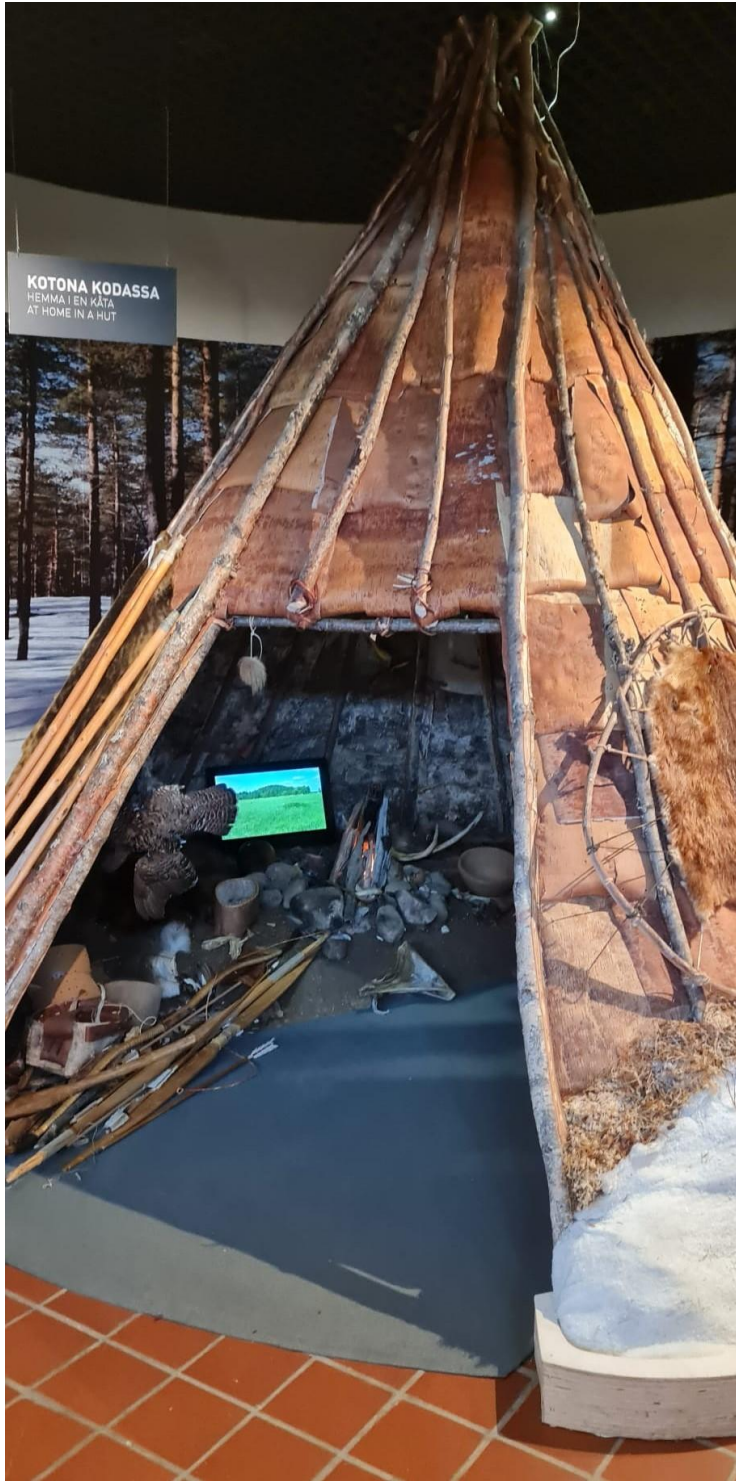
Kuhan pilkintä on yleistynyt kuhakantojen parantuneissa monissa vesistöissä, ja tätä erinomaista ruokakalaa pyydetään nykyään ympäri vuoden. Silka on haasteellinen pilkittävä, mutta kevätpuolella lumen vähentyessä jään päältä arkaa kalaa keotetaan saada otamaan päinmakuulla näköpilkintä. Toinen avannosta tiiraittava saaliskala on pohjoisimman Lapin nieriä eli rautu, jota houkuttelevat kookkailla ja värikäillä rautulätkillä. Muista lohikaloista pilkittään etenkin istutuslamilla kirjoitonta, harjasta vähäisemmässä määrin pohjoisen virtavesillä.

Made kutee tammi-helmikuussa, ja silloin tuota maukasta kalaa pyydetään pohjan tuntumasta varsinkin lita-aihaan, aikaisemmin erilaisilla ryöstäjillä ja madeharjoilla, nykyään syöttipilkkeillä. Hauki on useimmille pilkkijöille satunnainen ja monesti harmillinen vieras, joka katkaisee silman. Kunnollisilla perukkeilla ja kookkailla vieheillä varustautunut hauenpilkkijä voi kuitenkin saada hyvän saaliin.

Jo vuosikymmeniä on korostettu, että kalat on välittömästi tainnutettava ja verestettävä. Vuoden 2024 alusta kalastuslaki velvoittaa samaan käytäntöön myös esimerkiksi pilkkikilpailuissa, ettei saaliskalalle aiheuteta tarpeetonta kärsimystä.

TUULASTUS

Toisin paikoin tuohustamisena tunnettu ikivanha ja ympäri maailmaa tunnettu pyyntimuoto on tekniikaltaan pisto- tai iskukalastusta. Sellaisena se on sukua esimerkiksi hylkeiden ja valaiden keihäs- ja harppuunakalastukselle. Sitä harjoitetaan pääasiassa syksyisin ilta- ja yöaikaan. Venettä kuljetetaan hitaasti soutaen, meloen tai sauvoen rannan tuntumassa niin, että istuva tai seisova pistäjä kykenee valon avulla näkemään veteen ja iskemään valopiiriin ilmestyvän kalan monipiikkisellä atraimella pohjaa vasten.

Vielä 1900-luvun puoliväliin asti Suomessa käytettiin valona tulikouraan eli parilaan asetettuja palavia puita, mielellään tervaksiä, tai tuohenkäppyyroitä. Sittenmin valonlähteenä yleistyivät ensin kaasulyhdyt ja myöhemmin akkuvirtaa käyttävät lamput. Parhaiten tuulastus onnistuu tyyneinä ja pilvisinä öinä, jolloin vesi ei sekoitu ja pohja näkyy valossa hyvin ilman taivaan heijastuksia.

Eri kalalajit käyttäytyvät valonkajossa eri tavoin, ja ovat siksi erilaisia pistettäviä. Yleisimpiä saaliita ovat hauki, ahven ja made. Hankalimpina pistettävänä pidetään siikaa ja hieman yllättäen särkikaloja, jotka ovat alati liikkeessä ja ehtivät perimätiedon mukaan poikkeuksetta kääntyä ennen atraimen iskua pitkittäin piikkeihin nähden, jolloin isku menee helposti ohi.

Tuulastusta on pidetty joskus turhankin tehokkaana kalastuskonstina. Niinpä se oli Suomessa kielletty vuosina 1902–1941. 1900-luvun alun kieltoaikana sitä kuitenkin harjoitettiin runsaasti, ja Pohjois-Suomessa jopa erityisesti syksyisin virtavesissä kutevia lohikaloja pyydettiin talvea varten säilöttäväksi. Useimpien kalojen kutuaikana keväällä tuulastus on edelleen kielletty samoin kuin lohii- ja siikapitoisissa virtavesissä. Nykyään tuulastus on suhteellisen harvinaista. Otollisia säitä ei kaikkina syksyinä ole ollenkaan eivätkä saaliit kohoa suuriksi, mutta kalastusmuutona se on tunnelmansa vuoksi yksi kiehtovimmista.

Tuulastusta Laatokan rannalla Jaakkiman Sorolassa ennen vuotta 1909. Ei tiedetä, onko vuonna 1902 asetettu tuulastuskielto jo voimassa, mutta kuva on otettu valastuksen vuoksi päiväsaikaan, joten ainakin sillä osin tilanne on lavastettu. Kuva: U. T. Siirelius / Kansatieteen kuvakokoelma, Museovirasto.

PATOPYYNTI

Kansatieteilijä U. T. Sirelius kuvaa Suomalaisten kalastus -teoksessaan patopyynnin perusteita tyhjentävästi: "Sulkukalastuksen ottavuus perustuu siihen, että kalan vapaa liikkuminen estetään määrättyyn paikkaan kiinnitetyllä seinälaitteella. Tässä on tavallisesti kaksi eri tekijää: vangitseva osa eli itse pyydys ja aita eli pato, joka pyydykseen johtaa." Kyseessä on yksi vanhimmista pyyntikeinoista, jota on varioitu pyydettyjen lajien ja vesistöjen vaatimusten mukaan liki rajattomasti.

Patorakennelmat ovat monimutkaisia ja suuritöisiä. Luonnonmateriaalien aikakaudella varsinaisten pyydysten kuten esimerkiksi kalaverkkojen valmistaminen on ollut kuitenkin vielä vaivalloisempaa. Siksi on ollut mielekästä laatia puisia rakenteita rajaamaan pyyntialuetta ja ohjaamaan kaloja niiden avulla. Saman pyyntitehon saavuttaminen verkkojen määrää lisäämällä ei olisi ollut yhtä taloudellista.

Patoja on luokiteltu niiden rakenteen perusteella. Padoissa pyydysosa voi olla joko kiinteä tai erillinen. *Merrat*, *rysät* ja *katiskat* ovat esimerkkejä erillisistä patopyydyksistä, jotka ovat myöhemmin vakiintuneet itsenäisiksi pyydyksiksi. Kiinteäpyydyksisiä ovat muun muassa *karsina*- ja *arkkupadot*, joissa kalat jäävät pieneen, rajattuun osaan patoa, josta ne sitten lippoa tai haavia apuna käyttäen nostetaan pois.

Kiinteäpyydyksissä padoissa pyydykset saattoivat olla esimerkiksi puisia häkkeitä. Häkin kokeminen oli tiimityötä, johon tarvittiin useat käsiparit mm. käyttämään vinssiä nostossa ja laskussa.

Kuva: Jonas Albert Sandman 1906 / Kansatieteen kuvakokoelma, Museovirasto.

